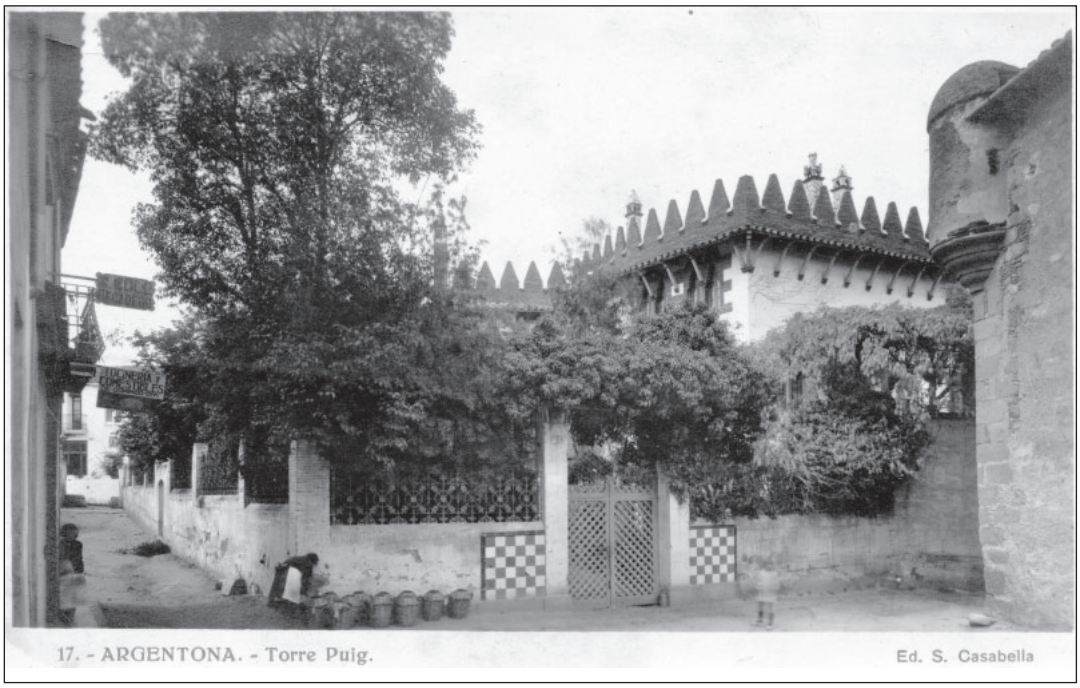
al·legacions i informe de can baixeres

ENRIC SUBIÑÀ i COLL

En data 5 de febrer, la secció de Patrimoni del Centre d'Estudis Argentonins presentà una al·legació a l'Ajuntament d'Argentona respecte el projecte de nova urbanització del carrer Gran, plaça de Vendre i carrer Torres i Bages, aprofitant els Fons Estatals. L'al·legació advertia de l'antiga existència en l'espai de la plaça de Vendre d'un edifici, conegut popularment com a can Baixeres, antigament can Sarriera, que fou enderrocat en el transcurs de la Guerra Civil, i també de l'antic cementiri que fins a mitjan del segle XIX estava situat a tramuntana de l'església parroquial, al llarg del carrer Torres i Bages. El projecte, a instància de la Direcció General de Patrimoni Cultural (DGPC), preveia que *"atesa la proximitat del solar a les restes arqueològiques localitzades a la finca de cal Guardià / can Doro, caldrà realitzar un control arqueològic dels moviments de terres d'acord amb el que estableix la llei 9/1993 de 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català i el decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de Protecció del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic"*. No feia referència a les restes de can Sarriera, únicament perquè DGPC les desconeixia. A tal efecte, demanàvem a l'ajuntament que modifiquessin el projecte i es fes una intervenció arqueològica extensiva en la plaça de Vendre, i sondeigs arqueològics en el carrer Torres i Bages.

En data 16 de febrer, la Junta de Govern Local desestimava la nostra al·legació "justificant" que ja es feia el control dels moviments de terres. En data 10 de febrer havíem presentat la instància a la DGPC, demanant que instés al govern local a fer les esmentades actuacions. A finals del mes de març, la DGPC, a través de l'arqueòleg territorial, ens confirmava que havien instat a l'ajuntament a fer sondeigs arqueològics previs en les zones susceptibles d'haver-hi restes arqueològiques i, en cas de ser positius, proposarien una intervenció arqueològica en extensió o bé un seguiment arqueològic, depenent de la importància dels mateixos. Això significa que es faran sondeigs en el carrer Torres i Bages, per veure si es localitza el cementiri antic, i en la plaça de Vendre, per localitzar can Sarriera.

En el moment de tancar aquesta edició (17 d'abril), en un sondeig fet al davant de la porta del pati de Can Puig i Cadafalch, ha aparegut la cantonada NW del Casal, i atenent els resultats positius, s'ha decidit excavar arqueològicament tot el perímetre i l'interior del casal en l'espai afectat per la futura urbanització. En el proper número informarem del resultat de l'excavació.

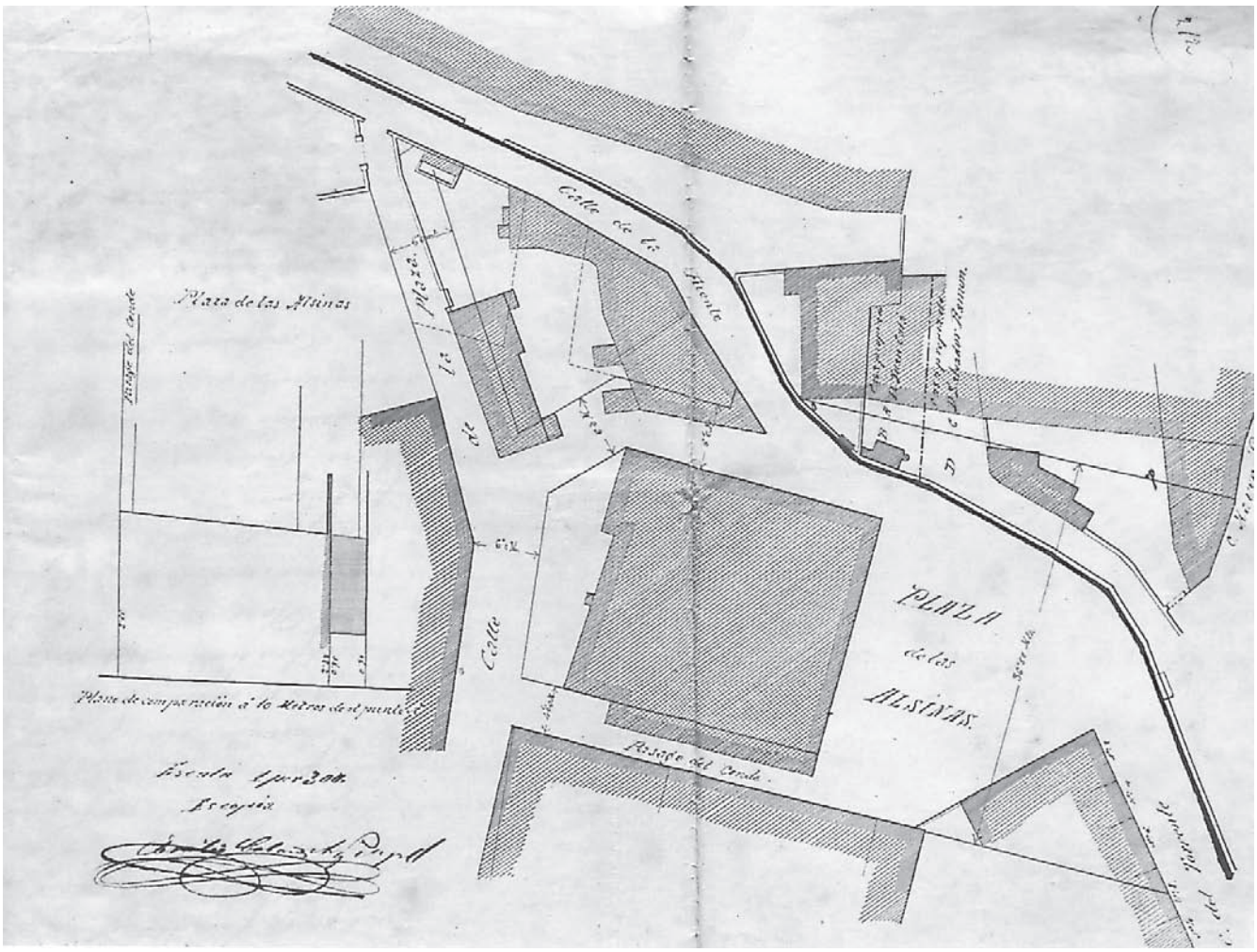

Postal d'inicis del segle XX on es pot observar l'extrem NW del casal, molt a prop de can Puig i Cadafalch (Col·lecció Enric Subiñà)

DOSSIER

Can Sarriera

ENRIC SUBIÑÀ i COLL

Plànol de finals del segle XIX on es pot veure la situació de l'antic casal dels Sarriera, que estava al mig de l'actual plaça de Vendre (Arxiu Municipal d'Argentona)

A l'actual plaça de Vendre de la vila d'Argentona, hi havia un casal gòtic anomenat can Sarriera, reformat a finals del segle XV i a inicis del segle XVII. Aquest casal es va conèixer darrerament com a can Baixeres i fou enderrocat en el transcurs de la Guerra Civil. Aleshores ocupava l'espai superior de la plaça de Vendre, com es veu en el plànol de finals de segle XIX. El carreró que estava a migdia del casal s'anomenava "pasage del conde", i la plaça de la part inferior "plaza de las Alsinas".

Can Sarriera era un magnífic exemplar de casa forta, segurament amb quatre cóssos perpendiculars a la façana, i dos de perpendiculars al darrera, que devien fer funcions de celler. Tenia dues plantes d'alçada i era de planta quadrada, amb aproximadament 25 metres per paret. En les dues cantonades de la paret de tramuntana tenia garites de vigilància, tal i com s'observa en les fotografies que acompanyen aquest article.

La *domus* d'Argentona havia estat durant segles de la família Argentona, donzells ciutadans de Barcelona i castlans del castell de Sant Vicenç. El 1177 es cita ja un Pere d'Argentona servint amb el rei Alfons I. L'any 1266 Simó d'Argentona té un plet amb Berenguer de Sant Vicenç pels serveis militars. Durant el segle XIV coneixem dos Guillem d'Argentona, pare i fill, i un Joan d'Argentona, fill del darrer, ja a cavall dels segles XIV i XV. El darrer de la nissaga de què tenim coneixement fou Joan d'Argentona, a qui el Condestable de Portugal li adreçà un ofici el 1466. Mort el 1483, nomena hereu a Joan Sarriera, cavaller i Batlle General de Catalunya. El 1496 ja trobem al seu fill Miquel Sarriera, d'origen gironí, com a successor dels Argentona, confessant a Francesc Des Bosch el delme d'Argentona, ratificat en la

confessió que farà Antic de Sarriera davant de Miquel Des Bosch el 1560.

El primer cop que es documenta la possessió dels Argentona a la vila és el 1330, quan Guillem d'Argentona establia en emfiteusi a Pere Ferrer i la seva muller Alamanda *"in quadam domum meam cum solo terre eidem contiguo...in dicta parrochia iuxta ecclesiam"* .[1] Afrontava *"ab oriente et a meridie in residua tenedone mea et partim in predicta ecclesia, ab occidente in ciminterio dicte ecclesie, a circio in residua tenedone mea"*.[2] El casal, pròpiament, es documenta el 1376, on s'esmenta *"encara la casa o alberch lo qual lo dit Mossèn G. ha e posseix en la sagrera d'Argentona"*.[3] Tot i que no apareix documentalment fins aquest moment, pensem que es devia construir en el transcurs del segles XII o XIII.

El 1609 feren reformes en el casal, les quals foren encarregades per Magdalena Sarriera, vídua i el seu fill Joan Sarriera, al mestre de cases de Mataró Joan Salvador i al seu fill Bernat Salvador:[4] *"Sobre la fabrica de la obra devall scrita fehedora per mestre Joan Salvador, mestre de cases de Mataro y Bernat Salvador tambe mestre de cases son fill de una part, y la senyora Magdalena Çarriera viuda y lo Sr. Joan Çarriera en Barcelona domiciliats de part altre"*. Com era usual en els contractes d'obra, per donar fiança tots els membres de la família del mestre de cases prometen fer l'obra, en aquest cas Joan Salvador, la seva dona Eufrasina i el fill Bernat Salvador. Era una obra afegida al casal: *"feran y fabricaran la casa vella de dits Srs. que tenen en la parroquia de Argentona una part de casa de llargaria de sinch canes*[5] *y tres canes de amplaria francas sense les parets a dos sostres y la paret de tramuntana a fins al primer sostre ha de tenir quatre palms y les altres tres palms y ha de fer una cantonada de la part de llavant de pedra picada..."* Es tractava d'una obra que preveia una continuació futura, per quant *"les cantonades de pedra bona ab sos caxals o represas peraque quan deu vulla se fasse la altre obra que les parets pugan ben lligar o han de fer un mig pilar per esser principi de una arcada perque quant vullen acabar la casa"*. Els Sarriera es comprometen a donar *"tot lo necessari pera fer dita obra y lay feran aportar a peu de obra ab que no hajen dits Salvadors bestraurer cosa sino les mans sues y dels mosso y trencar tota la pedra y picar y paredar"*. El preu convingut fou de 185 lliures, que es pagarien en diverses fases, però sense determinar cap termini per acabar-la.

El 1808, en el transcurs de la guerra del Francès, es van segrestar els béns dels qui es van quedar a Barcelona després de la invasió per ordre de la Junta de Govern, essent considerats afrancesats. A Argentona es van segrestar els béns del comte de Solterra, Dn. Josep Maria Despujol i de Cruïlles descendent dels Sarriera. Concretament s'esmenta *"tota aquella casa gran vulgarment dita casa Sarriera, ab son hort o fexas immediatas a dita casa"*.[6]

El 1866 el darrer hereu dels Sarriera, Ramon de Sarriera de Gurb Pinós i de Cruïlles va establir el casal a Joan Baptista Baixeres, un fill del qual el va arrendar el 1886 al *Fomento Argentonés*. Després de diferents canvis de propietat, arran de l'esclat de la Guerra Civil i amb la constitució del nou Consell Municipal la tardor del 1936, sota mandat de l'alcalde Joan Vilanova i Abril, del PSUC, s'enderrocà el casal, segurament a finals del 1936 o inicis del 1937, tal i com explica Margarida Colomer: "S'inicia l'enderrocament de l'edifici de can Baixeres, situat a la plaça Francesc Macià (actual plaça de Vendre), seu del Foment Republicà Federal (entitat formada per membres de la Lliga i de dretes, en general). El motiu que s'al·lega era el seu estat ruïnós."[7] El solar fou comprat per l'ajuntament el 1949.

La *domus* d'Argentona havia estat durant segles de la família Argentona, donzells ciutadans de Barcelona i castlans del castell de Sant Vicenç. El 1177 es cita ja un Pere d'Argentona servint amb el rei Alfons I

1. "En una casa meva amb terra contigua... en dita parròquia d'Argentona al costat de l'església". Arxiu Municipal d'Argentona, Pergamins, doc. 15, (25 de març de 1330).

2. "a llevant i a migdia amb resta de la tinença meva i part amb la dita església, a ponent amb el cementiri de dita església, al nord amb resta de la tinença meva".

3. Benet Oliva, "Els Argentona, castlans de Burriac (s. XII-XV)", a *III Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme. Actes (del 16 d'octubre al 6 de novembre de 2004)*, Mataró: Grup d'Història del Casal, 2006, pàg. 209-222.

4. Enric Subiñà i Coll, *Argentona de la sagrera a la vila (1295-1900)*, Premi Burriac 2001, Argentona 2002, pàg. 77.

5. La cana catalana equivalia a 8 pams o 1,554 metres.

6. Enric Subiñà i Coll, *La guerra del Francès a Argentona.,Uns apunts*, fonts núm. 36, Argentona 2008.

7. Margarida Colomer i Rovira, *Guerra civil i revolució a Argentona (1936-1939). La problemática de la reraguarda*. Ed. L'aixernador, Argentona 1990, pàg. 74-76.